

Stolpenprijs 2013

ACCOUNTANTSKANTOOR ■ ADVOCATENKANTOOR ■ ANTIEKHANDEL ■ ARCHITECTENBUREAU ■
ASSURANTIEKANTOOR ■ ATELIER ■ **BED & BREAKFAST** ■ BEELDENTUIN/
GALERIE ■ BLOEMENWINKEL ■ BOERENGOLF ■ BOERENKAMERHOTEL ■ BOETIEK ■ CAFÉ-
RESTAURANT ■ CAFÉ-PARTYZAAL-RESTAURANT ■ CENTRUM VOOR TERMINALE ZORG ■
CONCERTZAAL ■ CULTUREEL CENTRUM ■ CULTUURHISTORISCH MUSEUM ■ DANCING-DISCO ■ DIEREN-
ARTSPRAKTIJK/KLINIEK ■ **GALERIE/ATELIER** ■ GARAGEBEDRIJF ■ GEMEENTEHUIS ■
HOTEL ■ HUID- EN VOETVERZORGING ■ JUWELIERSWINKEL ■ **KAASBOERDERIJ** ■ **KAM-
PEERBOERDERIJ/CAMPING** ■ KANTOOR ■ KAPSALON ■ KERK ■ KINDERBOERDERIJ ■
KINDERHUIS/KINDEROPVANG ■ MARIONETTENTHEATER ■ MASSAGESALON ■ **MUSEUM (NIET-
AGRARISCH)** ■ **MUSEUMBOERDERIJ** ■ NATUUREDUCATIECENTRUM ■ OPENBARE BIBLIO-
THEEK ■ PAARDENSTALLING ■ PAARDENMOTEL ■ **PENSION** ■ PENSIONVERPLEGING ■ POTTENBAKKERIJ ■
RECLAME-/ONTWERPSTUDIO ■ **RECREATIEBOERDERIJ** ■ **RESTAURANT** ■ RUNDVEE-
MUSEUM ■ **SCHOONHEIDSSALON** ■ SECRETARIAAT KANTOOR BOERDERIJENSTICHTING ■ STREEKMUSEUM
■ **TANDARTSPRAKTIJK** ■ **TIMMERWERKPLAATS** ■ VERKEERSMUSEUM ■ WERELDWINKEL
■ **WINKEL DIVERS** ■ **WOONBOERDERIJ**
■ **ZORGBOERDERIJ**

Stolpenprijs 2013

Provincie Noord-Holland

Inhoud

Voor wat hoort wat, herbestemming van stolpboerderijen	06
Wonen rond het vierkant, de stolpboerderij van Tjeerd en Hermien Dijkstra	10
Stolpenprijs 2013	
- Juryrapport	14
- Winnaar Stolpenprijs 2013 <i>Irma Stroet en John Kunis in Hoogwoud</i>	17
- Eervolle vermeldingen <i>Vivian en Erik Euwe in Assendelft</i> <i>Wim Admiraal en Ria Heida in Beets</i>	20
- Nominaties <i>Woon-werkvereniging De Nieuwe Proef in Spierdijk</i> <i>Dagobert Bergmans en Maud Aarts in Starnmeer</i>	24
- Alle inzendingen	28
Stolpen te koop	37
Hoe verbouw je een stolp? Aanbevelingen voor toekomstige stolpverbouwers	38
Colofon	46

Voorwoord

Elvira Sweet,
Gedeputeerde voor Cultuur in de provincie Noord-Holland

De historische stolpboerderijen zijn identiteitsbepaler nummer 1 van Noord-Holland boven het Noordzeekanaal. Deze stolpboerderijen met hun hoge en veelal spitse kappen bepalen al eeuwenlang het beeld van het Noord-Hollandse landschap, dat ik ook wel eens bestempel als "piramide-landschap". Dit piramideland is een exclusief Noord-Hollands verschijnsel en daarmee van onderscheidende waarde voor de bewoners en bezoekers van onze provincie.

Ik heb in de afgelopen maanden diverse gerestaureerde en herbestemde stolpen bezocht en was daarbij onder de indruk van de pure verschijningsvorm, de imponerende maatvoering en de ambachtelijke opbouw rond de houten draagconstructie van het vierkant. Ik ben onder de indruk van de gedrevenheid waarmee de eigenaren hun stolp bewonen en onderhouden, vaak tegen niet geringe kosten. Dit laatste overtuigde mij wederom van de maatschappelijke relevantie van het financierings- en subsidieaspect van ons erfgoedbeleid, waarmee we deze eigenaren tegemoet te komen in deze hoge kosten.

Mijn erfgoedbeleid is echter meer dan subsidiering. Het is ook gericht op behoud van waardevol erfgoed door waardstelling en ondersteuning bij planvorming. Daarnaast integreren we de restauratie- en herbestemmingsopgaven waar mogelijk binnen provinciale gebiedsontwikkelingen teneinde kansen en mogelijkheden aan elkaar te koppelen en de ruimtelijke kwaliteit te vergroten.

In de Provinciale Structuurvisie is het belang van de stolpboerderij als identiteitsbepaler van het Noord-Hollandse landschap benoemd. De provincie heeft dit gedaan omdat de stolpboerderij sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog hard op weg is om uit het Noord-Hollandse landschap te verdwijnen. Het aantal van 10.000 stolpen dat we in 1950 nog kenden is inmiddels teruggelopen tot 5.000 en de verdwijning van stolpen door sloop en brand gaat gestaag voort. Voor de identiteit van het Noord-Hollandse landschap is echter juist het totale bestand van deze stolpboerderijen van belang. Ik zie het dan ook als onze gezamenlijke opgave om het behoud van de stolpboerderijen in Noord-Holland te behartigen, al dan niet door middel van onderhoud, restauratie en herbestemming.

Wij hebben hier in Noord-Holland prachtige voorbeelden van. Ik vind het belangrijk dat er voor deze voorbeelden brede publieke aandacht is en dat hieruit door een breed publiek inspiratie kan worden geput. Daarom heb ik opdracht gegeven voor de Stolpenprijs 2013. Vele stolpeigenaren hebben hun eigendom hiervoor aangedragen. Een onafhankelijke jury heeft uit deze inzendingen een selectie gemaakt en vervolgens uit deze selectie de beste gekozen. De prijswinnaar verdient alle eer, maar het is vooral ook de breedheid van de selectie die aandacht voor kwaliteit genereert en aan diverse potentiële stolpeigenaren inspiratie kan bieden.

Voor wat hoort wat

Herbestemming van stolpboerderijen

Stolpboerderijen horen bij het Noord-Hollandse landschap. In de provincie staan ruim 5.000 stolpen; op elke km² land gemiddeld twee. In het vlakke polderland tekent zich altijd wel een stolpsilhouet af aan de horizon. Vanwege de karakteristieke hoofdvorm wordt de stolp ook wel de ‘piramide van de polder’ genoemd. Die vorm bestaat uit het ‘vierkant’ als de kern van het gebouw, met daarop een in een punt toelopende kap. Niet alleen de driehoeksvorm valt op, maar ook de bomen op het erf. Die vormen accenten langs de met bomen beplante historische wegen of dijken, waaraan de meeste stolpen liggen. Marijke Beek schetst de achtergrond, de dynamische ontwikkelingen en de mogelijkheden van de stolp voor de toekomst.

Verankering in het landschap

Stolpboerderijen staan niet op een willekeurige plek. Het gebouw zelf of de voorganger ervan werd in het veengebied gebouwd langs de lijn van waaruit het gebied is ontgonnen. Andere stolpen staan in de grote droogmakerijen uit de 17de eeuw en later. Hier verrezen ze langs de wegen die de polder doorsnijden of langs de ringdijk eromheen. De plek waar oudere stolpen zijn gebouwd is dus direct verbonden met de ontginningsgeschiedenis van het gebied.

Op de Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie van de provincie Noord-Holland zijn de ca. 5.000 stolpen afgebeeld (zie pagina 7). De stolpen binnen de rechte lijnenstructuur van de droogmakerijen zijn daarop in één oogopslag te herkennen. Op Texel en in het duingebied langs de kust liggen de stolpen in een ‘zwerm’ over het gebied verspreid. De manier waarop de stolpen ten opzichte van elkaar liggen illustreert het verhaal van de plek. Erven van stolpboerderijen zijn sober van inrichting en hebben hun eigen logica. Het voorerf is het domein van de boerin. Hier liggen de siertuin, moestuin, bleekveld en boomgaard, die daardoor goed zichtbaar zijn vanaf de weg. Het achtererf is het

domein van de boer waar het bedrijf wordt gerund. Stallen en schuren zijn hier gebouwd; grote machines en tractoren staan op het erf. Rond het erf loopt meestal een sloot, die dient als afscheiding en afwatering. In de Schermer ligt er zelfs een dubbele gracht. Op een authentiek erf staan vrij veel bomen: knotwilgen langs de sloot, leibomen voor de voorgevel, een notenboom op het erf, een bomenrij langs de oprijlaan en soms een windsingel als bescherming rond het erf als geheel. Door erfbeplanting en sloten wordt de stolp hecht in het landschap verankerd.¹

Wanneer een stolp zijn agrarische functie verliest, is dat vaak aan het erf af te lezen. ‘Burger’ erven kennen de duidelijke tweedeling niet. Vaak worden bomen gekapt, waarna dichte erfafscheidingen de nieuwe bewoners meer moeten privacy geven. Dergelijke ingrepen hebben grote invloed op het landschap.

Dynamische ontwikkelingen

Iedere vijftien jaar halveert het aantal agrarische bedrijven. Momenteel is de helft van de bedrijfshoofden 55 jaar of ouder, dus er liggen nogal wat bedrijfsbeëindigingen in het verschiet.

Interessant genoeg blijkt dat het Nederlandse buitengebied rond 1850 veel multifunctioneler was dan 100 jaar later.² Er waren toen allerlei ambachtslieden gevestigd, kleine bedrijfjes en winkels. Daarna is het buitengebied langzamerhand de monofunctionele agrarische productieruimte geworden waar wij aan gewend zijn geraakt. Stukje bij beetje wordt die ontwikkeling nu teruggedraaid, doordat andere functies in het buitengebied een plek vinden. Het buitengebied wordt weer dynamischer. Met de schaalvergroting in de landbouw is de stolp als gebouw te klein geworden voor een efficiënte bedrijfsvoering. Die stolp is gebouwd voor een veestapel van 16 of 24 koeien, en de huidige boer heeft een veelvoud daarvan. Het hooi past niet meer in het vierkant en ook voor de grotere machines is niet voldoende ruimte. Er worden nieuwe stallen en schuren gebouwd waardoor de stolp zelf een belangrijk deel van zijn oorspronkelijke functie verliest. Wie zijn bedrijf niet vergroot zoekt nevenactiviteiten als Bed&Breakfast, ijsverkoop, kinderboerderij of dagbesteding. Vooral bij de grote steden lukt het agrariërs zo om hun bedrijf draaiende te houden. Stopt de boer helemaal, dan neemt een ‘grotere’ buurman het land over. Als het goed gaat, kunnen stolp en erf dan aan een tweede leven beginnen. Ongeveer 90% van de vrijgekomen boerderijen in Nederland is tot woonhuis verbouwd. Door de toenemende welvaart en verbeterde mobiliteit zijn steeds meer niet-agrariërs in het buitengebied komen wonen en werken. Ook in Noord-Holland zijn veel van de vrijgekomen stolpen - vooral in de buurt van Amsterdam en Alkmaar - tot woonboerderij getransformeerd. Tijdens de *Open Stolpendag 2013* bleek dat maar liefst 52 van de 57 te koop staande stolpen al tot woonstolp waren verbouwd, soms gecombineerd met een werkfunctie. Daarvan waren er drie in twee woon-eenheden gesplitst.

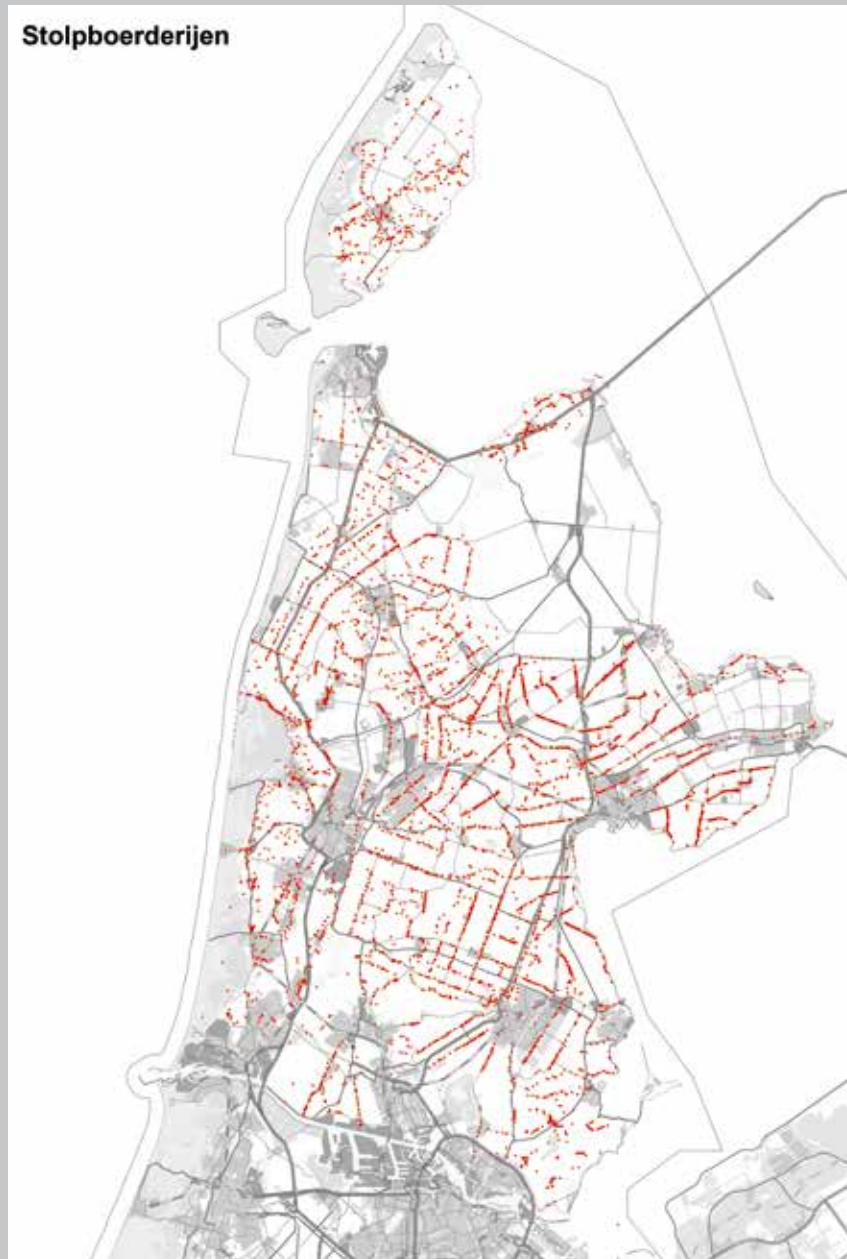
Bij de inzendingen voor de Stolpenprijs 2013 liggen de verhoudingen wat anders. Tien van de ingezonden stolpen zijn verbouwd tot woonboerderij voor één gezin, vijf zijn gesplitst in twee wooneenheden, twee zijn gesplitst in drie wooneenheden en in maar liefst vijf van de inzendingen - waaronder zorgboerderijen - woont een aantal mensen op een min of meer gemeenschappelijke basis.

Makelaars signaleren een nieuwe trend: klanten zijn op zoek naar een 'kangoeroewoning', die zij samen met hun ouders kunnen bewonen. Die passen op de kleinkinderen en op termijn kunnen zij zelf gemakkelijk mantelzorg krijgen. Vroeger was dat op de boerderij heel gewoon. Vanwege de stijgende kosten voor kinderopvang en ouderenzorg zal de animo hiervoor alleen maar toenemen. Twee van de inzendingen voor de Stolpenprijs, één in Groet en één in Andijk, zijn al op die manier ingericht. Inzenders uit Bakkum willen op termijn in hun woonstolp appartementen realiseren voor henzelf en andere ouderen. Ook in Spierdijk, waar acht woonruimtes zijn gerealiseerd voor Woon-werkvereniging De Nieuwe Proef, is de stolp al 'seniorproof' gemaakt. Het is duidelijk dat de stolp wordt gezien als een goed aanpasbare, flexibele en daardoor levensloopbestendige woonruimte. Vooral de laatste tien jaar hebben ook zorginstellingen hun oog laten vallen op stolpboerderijen en het daarbij behorend erf. Volgens een inventarisatie van de Boerderijstichting uit 2011 hadden op dat moment vijftien van de Noord-Hollandse stolpen een zorgfunctie.³ Inmiddels moeten het er meer zijn. De voordelen voor de bewoners zijn duidelijk: in een stolp kunnen ze beschermd en rustig wonen, terwijl buiten een nuttige dagbesteding in boomgaard of moestuin wacht. In de ingezonden stolp uit Aartswoud werken de bewoners in de boomgaard en in het naastgelegen Rundveemuseum. Het mes snijdt aan twee kanten: de herbestemming levert niet alleen een gerestaureerde stolp op, maar ook een goed onderhouden boerenerf.

Tientallen nieuwe functies

De inventarisatie van de Boerderijstichting laat tientallen andere nieuwe functies zien die in stolpboerderijen te vinden zijn. Vaak heeft de bewoner een bedrijf of praktijk aan huis, waarvoor lang niet altijd een ingrijpende verbouwing nodig is. Een reclamebureau past zonder veel moeite in de voormalige koestal, een tandartspraktijk in het voorhuis of een werkplaats in het vierkant. In ongeveer de helft van de stolpen die zijn ingezonden voor de Stolpenprijs wordt niet louter gewoond. Wonen is vaak

Stolpboerderijen

BRON: LEIDRAAD LANDSCHAP EN
CULTUURHISTORIE, 7 SEPTEMBER 2010

gecombineerd met andere functies waarbij erf, tuin en omringend land een rol spelen. Behalve zorgboerderijen zijn dat kinderopvang of kinderdagverblijf, wonen in combinatie met een werkplaats, trainingsruimte, diverse praktijk, kantoor- en vergaderruimtes, Bed&Breakfast, of een ICT-bedrijf. De familie Mooij, een van de inzenders uit Hoogwoud, schrijft: “Wij hebben de oorspronkelijke functie van wonen en werken volledig in ere hersteld en dat bevalt ons, net als de boeren vroeger, zeer goed”. In hun stolp zijn, behalve een woning, een trainingsruimte, werkplekken met een serverruimte en een directiekantoor gemaakt.

Sloop en nieuwbouw

Ruim 5.000 bestaande stolpen in Noord-Holland lijkt misschien veel, maar in 1945 waren het er nog zo’n 10.000.⁴ Dat aantal is niet alleen door bedrijfsbeëindiging gehalveerd, maar ook door stads- en dorpsuitbreidingen, de aanleg van wegen en bedrijven-terreinen, brand, bouwvalligheid, te hoge onderhoudskosten en het streven naar meer wooncomfort. Elk jaar verdwijnen er zeker twaalf. In Heerhugowaard, een representatieve stolpengemeente met in 2011 circa 200 stolpen, is in de 15 jaar daarvoor 20% van de bestaande stolpen verdwenen. In Assendelft zijn de afgelopen tien jaar tien stolpen gesloopt, aldus informatie van de familie De Leeuw bij hun inzending.⁵ Dat is een kleine 10% van het totaal. Het slopen is nog niet gestopt.

Een gesloopte stolp wordt vaak door een nieuwe vervangen. In Assendelft bijvoorbeeld zijn maar liefst 14 van de 87 stolpen nieuw gebouwd. Niet iedere nieuwbouwstolp is hetzelfde. Sommige hebben authentieke - grote - afmetingen en zijn op een ‘oude’ logische plek gebouwd waardoor het erf in het landschap is verankerd. Andere nieuwbouwstolpen staan op een nieuwe plek, die wezensvreemd kan zijn. Ook verrijzen er nogal wat woonhuizen die in hoofdvorm op een stolpboerderij lijken, maar die aanmerkelijk kleiner van afmeting zijn. De maximaal toegestane omvang van zo’n ‘stolp’ is die van een gemiddeld woonhuis. Zeker niet iedereen is positief over de snelle toename van nieuwe stolpen. Voormalig rijksbouwmeester en stolpbewoner Tjeerd Dijkstra zei tijdens het *Stolpensymposium 2013* in Hoogwoud bezorgd te zijn over “de luchthartigheid waarmee wordt berust in ‘stolpvorming’ op plekken waar nooit een stolp heeft gestaan.” In de context van de landschapontwikkeling zijn ze immers geschiedvervalsing; ze maken de logica van het cultuurlandschap moeilijk afleesbaar.

Nieuwe stolpen moeten aan de bouwverordening voldoen. De kap wordt dikker vanwege een isolatiepakket en de muren zijn hoger opgetrokken. Nieuwe stolpen zijn daardoor anders van silhouet en van verhoudingen dan hun voorgangers. Wellicht is een nieuwe vormgeving hier beter op zijn plaats dan strak vast willen houden aan de traditionele vormtaal.

Zoveel is zeker: wanneer het hergebruik van stolpen gemakkelijker wordt, ligt nieuwbouw als vanzelf minder voor de hand. Hoe faciliteert de overheid behoud en hergebruik van bestaande stolpen?

Monumenten en cultuurhistorie

De meest voor de hand liggende manier om het behoud van een stolp te garanderen is deze aan te wijzen tot monument. Van de ruim 5.000 stolpen hebben er ongeveer 500 rijks, provinciale of gemeentelijke bescherming. Daarvan staan er 70 op de provinciale lijst. Voor de rijks- en de provinciale monumenten is restauratiesubsidie beschikbaar, voor de gemeentelijke monumenten niet altijd. Om ook het behoud van niet-beschermde stolpen veilig te stellen verleent de provincie een laagrentedragende lening voor het ‘wind- en waterdicht’ maken van maximaal € 25.000 per aanvraag, bedoeld als een soort ‘eerste hulp’ om behoud te garanderen.

In de *Provinciale Structuurvisie 2040* en in de nota *Cultuurbeleid 2013-2016* wordt de stolp als belangrijke identiteitsdrager gezien; die is immers Noord-Hollands erfgoed bij uitstek. Ook de - aan de Structuurvisie gekoppelde - provinciale beleidsnota *Leidraad Landschap en Cultuurhistorie* kent aan stolpboerderijen een bijzonder belang toe.⁶ De Leidraad is richtinggevend bij het opstellen van gemeentelijke bestemmingsplannen.

Provinciale kaders voor herbestemming

Door de teruggang in de agrarische sector is het landelijk gebied meer dan ooit in beweging. De provincie geeft kaders om de ontwikkelingen te sturen. Voor herbestemming van stolpen was de regeling *Vrijkomende Agrarische Bebouwing* uit 2008 van belang. Vrijgekomen stolpen konden, volgens de regeling, worden gebruikt voor kleinschalige vormen van wonen, werken en recreatie, onder voorwaarde dat monumentale, cultuurhistorische en karakteristieke bebouwing behouden blijft. De nieuwe functies mochten geen afbreuk doen aan de bestaande kwaliteiten van het gebied, en karakteristieke gebouwen mochten, onder voorwaarden, worden gesplitst. De regeling bestaat niet langer onder deze naam, maar (de geest

ervan) is, enigszins verborgen, overgenomen in de *Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie 2011* (artikelen 17 en 15).

De provincie geeft beleidsmatig, en volgens betrokken opdrachtgevers en makelaars ook in de praktijk, ruimte voor herbestemming.

Ook de *Wet Plattelandswoningen* uit 2013 doet dat, door voor agrariërs het afsplitsen van een bestaande stolp van de rest van het bedrijf te vergemakkelijken. De nieuwe wet bepaalt dat een afgesplitste woning bij het agrarisch perceel blijft horen, waardoor de nieuwe bewoner niet kan klagen over overschrijding van milieunormen door de buurman.⁷

Bestemmingsplannen

Maar uiteindelijk bepaalt de gemeente de mogelijkheden.

In bestemmingsplannen hebben stolpen die nog in bedrijf zijn een agrarische bestemming. Voor het realiseren van een andere bestemming moet vrijstelling worden gevraagd. Dat is een complexe onderneming want de meeste gemeenten zijn huiverig voor het toestaan van extra woningen in het buitengebied.

Dan blijkt zelfs het realiseren van een woonruimte voor de ouders in een bestaand bijgebouw niet mogelijk en gaat de koop niet door.

Corporatie De Wooncompagnie heeft ondervonden dat voor een maatschappelijke bestemming (zoals een zorgfunctie) meer mogelijkheden zijn dan voor wonen. Zij is er in geslaagd twee zorgcomplexen in en rond een stolp te realiseren, in Oterleek en Middenmeer, die beide zijn ingezonden voor de Stolpenprijs. Overigens vraagt zij zich af of een dergelijke onderneming voor corporaties in de toekomst, met minder financiële ruimte en een geringer takenpakket, nog mogelijk zal zijn.

Op de bestemmingsplankaart worden vaak met de beste bedoelingen het bestaande grondvlak en goot- en nokhoogte van stolpen opgenomen, met de bepaling dat dit de maximale afmetingen zijn. Nadeel is wel dat de stolp kan worden vervangen door nieuwbouw met eenzelfde hoofdvorm. Ook worden steeds vaker stolpen in het bestemmingsplan opgenomen met de aanduiding ‘karakteristiek’. Daarvan wordt instandhouding nagestreefd.

In sommige gemeenten is bovendien een *Stolpennota* van kracht die splitsing van bestaande stolpen mogelijk maakt, waardoor die gemakkelijker een tweede leven kunnen krijgen. Aan de splitsing wordt - terecht - meestal de voorwaarde gesteld dat die ‘bijdraagt aan het behoud van de stolp’, en dat de karakteristiek van het

gebouw behouden blijft. Een aantal publicaties kan gemeenten hierbij behulpzaam zijn.⁸

Voor wat hoort wat

Het herbestemmen van een stolp is een groot project, dat tijd, energie en geld slurpt. Wie aan zo'n onderneming begint doet dat voor zichzelf, maar tegelijkertijd heeft de samenleving er baat bij. Stolpen zijn niet alleen esthetisch van belang, maar ook economisch, maatschappelijk en recreatief. Zij leveren een belangrijke bijdrage aan een fraaie omgeving, wat goed is voor het vestigingsklimaat. Bewoners en bezoekers hebben daar grote waardering voor. Maar zij zijn niet degenen die hun geld en tijd erin stoppen, dat doen de eigenaren. Die verdienen het daarin gestimuleerd te worden.

Voor wie de uitdaging aangaat om een stolp voor het nageslacht te behouden, zou een 'voor wat hoort wat' beleid moeten gelden. Tegenover investeringen in gebouwen en erf zou extra ontwikkelingsruimte moeten staan, of zouden flexibelere bestemmingsregels moeten gelden.

Een eigenaar kan bijvoorbeeld toestemming krijgen een 'schuur' met flexibele bestemming op het achtererf te bouwen, op voorwaarde dat stolp en erf op een goede manier worden hergebruikt. Gemeenten kunnen dit binnen het bestemmingsplan regelen of via daaraan gekoppeld beleid.

De ingezonden zorgboerderij 'De Hulst' uit Oterleek bewijst dat, met de nodige zorg, bij een stolp heel goed gebouwd kan worden. Hulp vanuit de gemeente bij het verkrijgen van vergunningen is een ander soort tegenprestatie. De inzender uit Bakkum kreeg bijvoorbeeld bij de gemeente al voor de aankoop van de stolp een 'eigen contactpersoon' toegewezen. Dat heeft goed gewerkt. Ook is het denkbaar dat de provincie een grotere rol gaat spelen. Die kan bijvoorbeeld maatregelen nemen om investeringen in gebouw, erf en landschap te stimuleren, en richting te geven aan kwaliteitseisen wat betreft architectuur en erfinrichting.

De Stolpenprijs 2013 is daarvoor een aanzet.

- 1 Zie: Hamers, J., e.a. *Boerenerven in West-Friesland, Richt uw eigen wurft in*, uitg.: Landschap Noord-Holland 2006; en Groentjes, M., en W. Messchaert (eindred.), *Recht toe recht aan, het boerenerv in de Schermer*, Alkmaar 1998.
- 2 Daalhuizen, F., *Nieuwe bedrijven in oude boerderijen*, Eburon 2004.
- 3 Zie de schutbladen van deze publicatie. De (ongepubliceerde) inventarisatie *Stolpboerderijen met een andere bestemming dan agrarische bedrijfsvoering*, 3-1-2012 is door de Boerderijstichting Noord-Holland Vrienden van de Stolp opgesteld, op grond van het databestand op de Boerderijen Beeldbank Noord-Holland <http://boerderijstichting.pictura-dp.nl/>
- 4 *Herijkingsnotitie provinciale monumentenlijst Noord-Holland*, 2011.
- 5 Leeuw-Olij, O. de, *Piramides in Assendelft*, powerpoint-presentatie 25 april 2013.
- 6 *Leidraad Landschap en Cultuurhistorie, ontwikkelen met ruimtelijke kwaliteit*, uitg.: provincie Noord-Holland, september 2011.
- 7 Toebast, Judith, 'Wonen tussen de koeien' in: *Tijdschrift van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed*, nr. 3, 2013, p. 12; www.pouderoyen.nl/Kennis/Wetplattelandswoningen.aspx (d.d. 11-11-2013).
- 8 *Een toekomst voor boerderijen, handreiking voor de herbestemming en verbouwing van monumentale boerderijen*, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, september 2012; Zijverden, K. van, *Vierkant achter de stolp – Handreiking voor gemeentelijk beleid*, uitg.: Boerderijstichting Noord-Holland Vrienden van de Stolp / Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, 2007; en *De Dans der daklichten, richtlijnen bij herbestemming en verbouwing van stolpboerderijen*, uitg.: Boerderijstichting Noord-Holland 'Vrienden van de Stolp', 2013.

Verdiepingsvloer

Tjeerd en Hermien Dijkstra 2013

Wonen rond het vierkant

In de stolp van Tjeerd en Hermien Dijkstra in Edam zijn de eerste gesprekken over de Stolpenprijs gevoerd. Dijkstra is de geestelijk vader van de prijs. Op die manier is het gebouw *hors concours* bij de Stolpenprijs betrokken. De jury heeft er op de eerste jurydag een bezoek gebracht. De verbouwing van de stolp tot woonboerderij moet één van de eerste in de provincie zijn geweest en is alleen daarom al interessant.

Tjeerd en Hermien Dijkstra hebben de stolpboerderij, waarin zij nu nog steeds wonen en werken, in 1963 gekocht.

De danig in verval geraakte stolp op een verwaarloosd erf had jaren te koop gestaan. De gevels waren slecht, de dakpannen lagen op straat en het houtwerk binnen was vergaan. Maar de stolp stond wel op een schitterende, historische plek, pal naast de Grote Kerk in Edam. En het vierkant - het centrale gebint waarop het dak rust - stond nog stevig overeind.

De Dijkstra's vielen direct voor de locatie en de ruimtelijkheid van het gebouw. Hier konden ze woon/werkruimtes en een tuin realiseren die bij nieuwbouw nooit haalbaar en betaalbaar zouden zijn. De koop was snel gesloten en Dijkstra, zelf architect, maakte een ontwerp met als uitgangspunten wonen rond het vierkant, en behoud van de robuuste vorm van de stolp met zijn piramidale dak. Tegelijkertijd was voor hem de afleesbaarheid van de nieuwe bestemming - wonen - leidraad bij de herbestemming. Het vierkant vormt de centrale ruimte in het huis, dat vanuit een groot dakraam wordt verlicht. In het dak zijn verder geen grote openingen gemaakt zodat de robuuste gesloten kap van de stolp niet is verstoord. Duidelijk zichtbaar lopen twee gemetselde schoorstenen over de volle hoogte; één voor de centrale verwarming en de ander voor twee open haarden: één aan de zijde van het vierkant en de andere in de woonkamer.

De woonkamer ligt aan het achtererf, met een terras op de plek waar een aanbouw voor vee had gestaan. De aanbouw werd gesloopt en het ontbreken van de buitenmuur was aanleiding tot het maken van een open glazen tuingevel. Rond het vierkant

liggen verder een eetkeuken met bijkeuken, een werkkamer, twee slaapkamers en een garage. Boven deze vertrekken ligt de verdiepingsvloer, die in open verbinding is gebleven met het vierkant en de kap. Rondom staat alleen een houten hek als afscheiding. De ruimte bleef lange tijd een 'speelruimte' die pas gaandeweg in gebruik is genomen. Er kwamen een logeerkamer, en werk- en ontvangstruimte voor Architectenbureau Dijkstra dat in 1987 in Edam werd gevestigd. Nergens zijn daarvoor permanente scheidingen aangebracht. Tegen de kap is naderhand een isolatielaag aangebracht, waarvan de informele aluminium-zijde in het zicht is gelaten. Dit heeft als voordeel dat licht erdoor wordt gereflecteerd.

Tijdens het bezoek van de jury aan de Dijkstra's en hun stolp viel bij binnenkomst direct de geweldige ruimtelijkheid op. Door het open houden van vierkant en kap en het afzien van permanente scheidingen op de verdiepingsvloer is het mogelijk de volle hoogte (12 meter) en breedte (ca. 16 meter) van de stolp te ervaren.

Ook de twee grote ingrepen om daglicht binnen te krijgen trokken direct de aandacht van de jury. Het grote dakraam in een vanaf de straat niet zichtbaar dakvlak verlicht niet alleen het vierkant, maar ook de ruimte op de verdiepingsvloer. De open glazen tuingevel aan de achterzijde brengt licht in de woonkamer en, via glazen tussenwanden, ook dieper in het gebouw. Deze vrij radicale keuzes blijken goed te werken.

Verder sprong in het oog de manier waarop het vierkant is vormgegeven als een 'plein' in het huis. De vloer van uitgewassen

betonplaten, wanden van metselwerk en het toegepaste soort pleisterwerk geven de ruimte een 'buiten-achtig' karakter. Dat wordt versterkt doordat alle woonvertrekken consequent 10 cm. hoger zijn gepositioneerd dan het maaiveldniveau van het vierkant. Een gemetseld rollaagje accentueert overal dit hoogteverschil. Wel heeft Dijkstra de draagconstructie enigszins aangepast om de omloop op de verdieping open te kunnen houden.

De manier van detailleren die typerend is voor Dijkstra's werk, zag de jury overal in de stolp terug. Ieder detail heeft een bepaalde functie en daarom ook een bepaalde vorm, duidelijk onderscheiden van die ernaast. De verbouwing is consequent op een vrij sobere manier uitgevoerd met veel zorg voor details. De jury was verder getroffen door de heel persoonlijke aanpak en inrichting. Van de stolp als geheel tot de aanleg van de tuin, het (zelf ontworpen) meubilair en de gebruiksvoorwerpen in de keuken aan toe, ademt alles eenzelfde sfeer. 'Jullie ZIJN dit huis', aldus architect Haiko Meijer.

Na het bezoek aan de zeven geselecteerde stolpen die meedingen naar de Stolpenprijs, merkt de jury op dat Dijkstra 50 jaar geleden met zijn keuzes voor hergebruik van zijn stolp zijn tijd vooruit is geweest. Een dergelijke aanpak zou ook nu nog voorbeeldig zijn.

De nog ongebruikte verdiepingsvloer in 1964

Noordgevel 1963

Bouwuitvoering 1964

Omloop rond het vierkant 2013

De open tuingevel en de overige gevels in 1964

Hermien en Tjeerd Dijkstra 2013

Noordgevel 2013

Juryrapport

De Stolpenprijs 2013 is uitgeschreven door de provincie Noord-Holland. Met het aanreiken van geslaagde voorbeelden, kennis, ervaring en aanbevelingen wil de provincie informatie en inspiratie bieden aan toekomstige opdrachtgevers van stolpverbouwingen. De provincie delegeerde de uitvoering van de Stolpenprijs aan Architectuur Lokaal.

De onafhankelijke, deskundige jury was als volgt samengesteld:

- Lodewijk Baljon (Lodewijk Baljon Landschapsarchitecten), voorzitter
 - Haiko Meijer (Onix architecten)
 - Dorine van Hoogstraten (architectuurhistoricus, voorzitter Erfgoedcommissie WZNH)
 - Ugur Pekdemir (directievoorzitter Rabobank, Noord-Kennemerland, Castricum).
- Secretaris van de jury was Marijke Beek (Beek & Kooiman Cultuurhistorie); Margot de Jager (Architectuur Lokaal) verzorgde het secretariaat van de Stolpenprijs.

De jury had de opdracht de volgende zes criteria bij de beoordeling te betrekken:

1. De kwaliteit van het resultaat van de herbestemming in relatie tot de doelstellingen van de prijs, in het bijzonder met betrekking tot de voorbeeldfunctie voor toekomstige opdrachtgevers van herbestemming van een stolp.
2. De manier waarop de (nieuwe) functie is vertaald in ontwerp en uitvoering van de herbestemming, mede gedacht vanuit de karakteristieke indeling en constructie van de stolp.
3. De architectonische uitwerking en detaillering.
4. De manier waarop het nieuwe erf is georganiseerd en vormgegeven, gedacht vanuit landschap en openbare ruimte.
5. De toekomstbestendigheid van het complex, met inbegrip van aspecten van duurzaamheid en (meer)waarde.
6. De creativiteit en inventiviteit waarmee de opdrachtgever vorm en inhoud heeft gegeven aan opdrachtgeverschap en opgave, bijvoorbeeld visie op de herbestemming in zijn ruimtelijke context, het inzetten van juridisch instrumentarium etc.

Inzenders werd gevraagd maximaal één pagina tekst in te sturen, en twee pagina's beeldmateriaal, alles in digitaal formaat. Bouwtekeningen op papier konden daaraan worden toegevoegd. Bij sluiting van de inzendtermijn op 18 oktober 2013 waren 33 inzendingen ontvangen.

Tijdens de eerste jurydag op 6 november heeft de jury met veel plezier de inzendingen bekeken en daaruit een selectie gemaakt. Het selecteren bleek een uitdaging omdat niet alleen het type ingreep en de opdrachtgever vaak onvergelijkbaar waren, maar ook omdat zowel de ingrepen als het ingezonden materiaal onderling sterk verschilden van kwaliteit en diepgang. De jury selecteerde zeven stolpen, maar kon niet tot een nominatie van vijf opdrachtgevers komen zonder deze zeven stolpen te hebben gezien. Daarom besloot zij de zeven geselecteerde stolpen te bezoeken voorafgaand aan de nominatie.

Er waren drie soorten inzenders. Ten eerste particulieren die een architect en/of aannemer opdracht gaven tot een verbouwing, ten tweede professionele opdrachtgevers als zorginstellingen, en tenslotte een aantal eigenbouwers die jarenlang zelf - vaak met advies en hulp - aan hun stolp hebben gewerkt. Bij de zeven geselecteerde stolpen zijn deze verschillende typen opdrachtgevers alle drie vertegenwoordigd.

Ook de verbouwingen verschilden sterk. Bij de eerste beoordelingsronde bleek dat sommige stolpen hoog scoorden op één onderdeel, maar op andere onderdelen juist weer niet. Zorgboerderij De Hulst in Oterleek is daarvan een voorbeeld. Deze boerderij kon niet voor de Stolpenprijs in aanmerking komen vanwege de ingrijpende aanpassingen aan de stolp zelf. Maar opdrachtgever De Wooncompagnie zette met het inventieve en vernieuwende plan, ontworpen door FARO architecten, wel de mogelijkheden van het erf op de agenda. Dit project laat zien dat bij een stolp gebouwd kan worden met respect voor het landschap. Bovendien geven de bewoners een nieuw leven aan erf, moestuin en boomgaard.

De jury heeft op 15 november - bij prachtig weer - de geselecteerde stolpen bezocht. Steeds werd de jury gastvrij door de opdrachtgevers ontvangen. Zij leidden de jury rond, vertelden in het kort hun verhaal en beantwoordden vragen.

Met de Stolpenprijs is een breed scala van mogelijkheden voor hedendaags gebruik van stolpboerderijen zichtbaar geworden. Het bezoek aan de stolpen heeft de jury er bovendien van overtuigd dat stolpboerderijen nog meer kansen en mogelijkheden bieden dan hetgeen uit de ingezonden verbouwingen naar voren is gekomen. Voor bevlogen opdrachtgevers, architecten en andere betrokkenen is hier nog een wereld te winnen.

Bij het slotberaad besloot de jury eerst welke vijf van de zeven bezochte stolpen genomineerd zouden worden. De leden konden individueel hun mening geven, waarop de stolpen van Agnes Grond, Jan Petit en de familie Cohen in De Rijp, en de Schuilhoeve van het Hervormd Weeshuis in Grootebroek afvielen.

De vijf genomineerde opdrachtgevers zijn:
Vivian en Erik Euwe in Assendelft
Wim Admiraal en Ria Heida in Beets
Irma Stroet en John Kunis in Hoogwoud
Woon-werkvereniging De Nieuwe Proef in Spierdijk
Dagobert Bergmans en Maud Aarts in Starnmeer

De jury constateerde dat de genomineerde stolpen gezamenlijk het brede spectrum vertegenwoordigen van vraagstukken waarmee je wordt geconfronteerd bij de verbouw van een stolpboerderij.

Woon-werkvereniging De Nieuwe Proef in Spierdijk laat zien dat stolpboerderijen geweldige kansen bieden voor gemeenschappelijk gebruik. Tegelijkertijd ontstaat er een spanningsveld tussen de karakteristieke indeling en constructie van het gebouw en de nieuwe bestemming. In Spierdijk heeft de woonbestemming, wat de jury betreft, teveel de overhand gekregen ten koste van de ruimtelijkheid van de bestaande stolp.

De Buitenwerkplaats in Starnmeer fungeert als gecombineerde werk- en logeerruimte, een toekomstgerichte functie waaraan met veel overtuigingskracht wordt gewerkt. In de ogen van de jury zijn de functie, het gebruik van daglicht en het ruimtegebruik interessant, maar blijven

architectonische uitwerking en vakmanschap achter bij die van de andere genomineerden. De Nieuwe Proef en De Buitenwerkplaats laten voor de toekomst interessante vormen van hergebruik zien waarbij gemeenschappelijkheid en duurzaamheid steekwoorden zijn.

De overige drie stolpen hebben onderling veel overeenkomsten. De opdrachtgevers wonen en werken in alle gevallen zelf in de stolp. Toevallig of niet, alle drie de stolpen zijn ook beschermd als monument. Ze zijn met liefde en aandacht voor detail verbouwd, uitgaande van de indeling en de ruimtelijkheid van de stolp zelf. De bewoners hebben een goed evenwicht weten te vinden tussen de karakteristieken van hun stolp en hun eigen woonwensen. En steeds met een mooi, overtuigend resultaat.

Wim Admiraal en Ria Heida hebben in Beets twintig jaar eigenhandig aan hun stolp gewerkt. De jury was onder de indruk van hun volhardendheid en van hun vakkundige handwerk. Vivian en Erik Euwe hebben in feite hun manier van leven aangepast aan de mogelijkheden van hun stolp in Assendelft. Wonen, slapen en werken zijn op elkaar betrokken doordat alles zich in en rond het vierkant afspeelt. Met een bijzondere ruimtelijkheid als resultaat. Ook Irma Stroet en John Kunis uit Hoogwoud hebben bij de verbouw hun stolp als uitgangspunt genomen. Bovendien hebben zij zich serieus verdiept in het gebruik van hun stolp en erf in het verleden en die kennis hebben ze bij de herbestemming betrokken. Het vierkant wordt weer als werkruimte gebruikt, nu van John's aannemersbedrijf; een mooi voorbeeld van waardecreatie. Het erf met hoogstamboomgaard, gras en klinkerpaden is sober en functioneel, en sluit, qua inrichting en gebruik, prachtig aan bij de stolp zelf. Zij hebben een fraaie, maar ook een integrale herbestemming gerealiseerd.

De jury kent eervolle vermeldingen toe aan Vivian en Erik Euwe in Assendelft en Wim Admiraal en Ria Heida in Beets.

De jury beoordeelt de stolp in Hoogwoud als uitstekend voorbeeld voor andere herbestemmingen en wijst daarom Irma Stroet en John Kunis uit Hoogwoud aan als winnaar van de Stolpenprijs 2013.

Winnaar

Irma Stroet en John Kunis
Koningspade 23, Hoogwoud

Irma Stroet en John Kunis kochten hun monumentale langhuisstolp in 2003. Het gebouw dat in vrij slechte, maar wel originele staat verkeerde, had nog de agrarische bestemming. De boerderij, die bestond uit een voorhuis (met tegelschouw) uit de late 17de eeuw en een 19de eeuwse stolpschuur met dubbel vierkant daarachter, was rijksmonument. Op het erf stonden een arbeiderswoning, een hoogstamboomgaard en een wagenschuur. De kopers wilden in de stolp niet alleen een eigentijdse woning voor hun jonge gezin maken, maar ook werkruimte voor John's bouwbedrijf. De authentieke sfeer van woning en erf was vanaf het begin het uitgangspunt. Irma en John vonden het belangrijk de 'doorleefbaarheid' van de stolp te behouden, zodat het verhaal over vroeger afleesbaar zou blijven. Zij zijn zich eerst gaan inlezen en inleven in het vroegere gebruik van stolp en erf, bijvoorbeeld door de oud-bewoners te vragen waar elementen in stolp en erf voor hebben gediend. Daarna is het

restauratie- en verbouwplan gemaakt samen met Ko Graas van Architectenburo Cornelis de Jong. Gezamenlijk is gezocht naar een geschikte indeling die binnen de bestaande situatie zou passen.

In het plan zijn vierkant en darsruimte onveranderd gelaten en fungeren nu als werkruimte voor John's bedrijf. Wonen kwam in het voorhuis, de nieuwe woonkeuken daarachter en slaapkamers en een badkamer in de koestal (op de lange regel).

De verbouwing is in eigen beheer uitgevoerd. Ruimte voor ruimte werden vloeren wanden, betimmering en verflagen bekeken: welke elementen zijn overgebleven, zijn ze oorspronkelijk, moeten ze vervangen worden? In de stolp wordt nu gewoond en gewerkt, de 'korte regel' wordt als praktijkruimte verhuurd, en fruit uit de boomgaard wordt verkocht. De 21ste eeuw en het verleden zijn met elkaar verbonden. Het vergunningentrajec, waaronder het wijzigen van de bestemming, duurde een jaar. Irma en John zijn zeer

tevreden over de verkregen steun van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en zij benadrukken hoe belangrijk de contacten met diverse deskundigen voor hen zijn geweest bij het maken van soms lastige keuzes.

Juryoordeel

Het uitgangspunt van Irma Stroet en John Kunis bij de herbestemming is overal in de stolp terug te vinden: behoud gaat voor vernieuwing. De bestaande indeling van de stolp was het uitgangspunt.

Het gehele vierkant is als werkplaats ingericht, en slaapkamers en badkamer voegen zich naar de originele indeling van de koestal. De staanders, waartegen de koeschotten zaten, staan er nog. Die laten zien dat de kinderslaapkamers bestaan uit de staanplaats van vier koeien, de grote slaapkamer beslaat er zes. De historie is zo op een vanzelfsprekende manier aanwezig gebleven, zonder dat daarvoor modern wooncomfort is opgeofferd. De werkplaats maakt de stolp bovendien tot een mooi voorbeeld van waardecreatie.

Ook op het erf gaan stolp en omgeving op een vanzelfsprekende manier in elkaar over. De erfinrichting met hoogstamboomgaard, gras en klinkerpaden is sober en functioneel en sluit prachtig aan bij de stolp zelf. De eigen schapen houden het gras van de boomgaard kort.

De verbouwing is aangepakt met geweldig oog voor detail en materiaal. Zo zijn niet alleen constructieve onderdelen, maar ook details als koperen schilderijhaakjes, kledinghaken en andere details die een functie hadden in het dagelijks leven, op hun plek blijven zitten. Het verhaal is daardoor afleesbaar gebleven en de stolp heeft een bijzondere sfeer door het behoud van houten wanden, bedsteden en vooral de boerenkleuren.

Deze aanpak was mogelijk doordat de bewoners zich serieus hebben verdiept in het gebruik van de stolp en het erf in het verleden.

De jury heeft buitengewoon veel waardering voor deze benadering. Ook laten de opdrachtgevers zien dat het gedoseerd aanpassen en verbeteren waarvoor zij gekozen hebben, tot een goed resultaat kan leiden.

De jury concludeert dat liefde voor de sfeer van de stolp en oog voor detail, de stolp van Irma Stroet en John Kunis tot een voorbeeldige herbestemming maken.

Eervolle vermelding

Vivian en Erik Euwe Dorpsstraat 48, Assendelft

De langhuisstolp van Vivian en Erik Euwe dateert in aanleg uit de 18de eeuw. Rond 1883 is de stolp, nu een provinciaal monument, verbouwd. De bakstenen stolp heeft een houten voorhuis en grote darsdeuren aan de straat. Toen de Euwes de stolp kochten bestond hij uit een grote open ruimte met op de omloop een slaapgedeelte en een badkuip. Zij besloten de openheid van de ruimte zoveel mogelijk intact te laten en in en rond het vierkant te gaan wonen en werken. Aan drie zijden ligt nu een verdieping of omloop rond de verder open stolpruimte. Op de omloop hebben zij een open slaapgelegenheden gemaakt voor henzelf en verder in één hoek een kinderkamer en in de andere een afgesloten badkamer. Het oudste kind kreeg een losstaande 'bedsteekkamer' in de andere hoek van de omloop. De kap is hiervoor geïsoleerd en er zijn er veluxramen in zij- en achterkant van de kap aangebracht. Het voorhuis fungeert als logeerruimte, die naderhand bij de woonruimte kan

worden getrokken. Aan de achtergevel zijn glazen openslaande deuren gemaakt die uitkomen op het terras en die veel licht binnenbrengen. In het vierkant zijn op de vloer ijsselsteentjes gelegd, met een vloerverwarming eronder. Radiatoren dienen als extra verwarming en er wordt gedacht aan warmteterugwinning in de toekomst. "De les van onze verbouwing", zegt Vivian Euwe, "is om niet alles in één keer te willen. Creatieve oplossingen dienen zich dan vanzelf aan".

Juryoordeel

De jury was verrast door de manier waarop de familie Euwe haar manier van leven op een rustige en vanzelfsprekende manier heeft aangepast aan de ruimtelijkheid van de stolp. Het is bijzonder hoe wonen, slapen en werken op elkaar zijn betrokken doordat alles zich in één grote ruimte afspeelt. Hier is de volle ruimte van de stolp gebruikt. Wel werd deze mogelijkheid hen al bij aankoop min of meer in de schoot geworpen. Niets maakt een overspannen indruk. Niet de sobere erfinrichting met twee bandensporen van klinkertjes en een prachtige boomgroep, en ook niet de ruimtebehoefte binnen. De stolp is verbouwd met goedgekozen materialen, die soms zijn hergebruikt. Stolp en erf vormen een mooie eenheid.

Vivian en Erik Euwe hebben voor een organische aanpak gekozen. Ze verbouwen wat op een bepaald moment nodig is, vanuit de zekerheid dat de stolp in de toekomst voldoende mogelijkheden biedt om met het gezin mee te groeien.

Eervolle vermelding

Wim Admiraal en Ria Heida Beets 86, Beets

De rijksmonumentale Westfriese stolp uit 1847 die Wim Admiraal en Ria Heida in 1993 kochten, was toen al door 'burgers' aangepast. De nieuwe eigenaren draaiden veel van de wijzigingen terug. De verbouwing hebben zij grotendeels eigenhandig uitgevoerd, daarbij geadviseerd door restauratiearchitect F.D. ten Hallers uit Medemblik. Zijn adviezen zijn voor het resultaat van groot belang geweest.

Het dubbele vierkant is grotendeels weer open gemaakt, waarbij glazen afscheidingen de ruimte ervaarbaar maken. Daarbij is de indrukwekkende dakconstructie van de stolp in het zicht gebleven. Nieuwe 'opkamers' zijn aangelegd boven de lange regel, waarbij mestgoot eronder weer zichtbaar is. In de dars is een aparte woonunit gemaakt. Achterop het erf is een nieuwe schuur gebouwd. Die is voor de helft gerealiseerd als open autostalling, waardoor doorzicht naar het landschap mogelijk bleef.

De stolp is onderverdeeld in temperatuurzones. Door de nieuwe inrichting

van het vierkant kan in de winter een isolerend winterdek gelegd worden van transparante polycarbonaat kanaalplaten.

De toegepaste aanpak lijkt, naar eigen zeggen, wel wat op *slow food cooking*: een langzaam ontwikkelingsproces op basis van oorspronkelijke materialen en zich uitstrekkend over wel twintig jaar. Zonder haast en aanhakend op de boerentraditie.

Juryoordeel

De jury constateert dat een dergelijke eigenhandige verbouwing alleen maar mogelijk is door het te beschouwen als een uitdagend project dat onvermijdelijk tijd nodig heeft. Het is volstrekt duidelijk dat voor Wim Admiraal en Ria Heida de stolp een belangrijk deel van hun leven is, hun hobby en gemeenschappelijke liefde. Symbool daarvoor staat de werkruimte die zich bovenin een van de vierkanten bevindt. De werkplaats en alle gereedschap dat voor de verbouwing nodig is, vormen daarmee letterlijk de kern van de stolp.

De jury was onder de indruk van de vakkundigheid van het handwerk. Tegelijkertijd verradt het vele toegepaste glas, waardoor onverwachte ruimtelijke relaties ontstaan, het advies van een architect.

Landschap, erf en stolp vormen een fraaie eenheid.

Ook de groentetuin, de erfindeling met klinkerpaadjes en halfverharding, fruitbomen, en de vormgeving van de nieuwe schuur doen recht aan zowel landschap als stolp.

Bijzonder zijn ook de vele in de stolp zelf of in de sloot gevonden voorwerpen die Wim en Ria hebben bewaard, of beter nog, weer in gebruik hebben genomen. Hun liefde voor de stolp en zijn geschiedenis vindt bovendien zijn weerslag in een fraaie, door henzelf gemaakte publicatie.

Nominatie

Woon-werkvereniging De Nieuwe Proef Anna Verberne e.a. Wogmeer 105, Spierdijk

De stolpboerderij, die in 2002 eigendom werd van Woon-werkvereniging De Nieuwe Proef, was in 1954 grondig verbouwd tot 'grasland-proefboerderij'. De stolp met dubbel vierkant was toen al groot, maar voor de nieuwe functie werd een aantal gebouwen bijgeplaatst, die De Nieuwe Proef goed kon gebruiken. Twee jaar na de koop nam de verbouw een aanvang.

De Nieuwe Proef begon met een groep van vijf deelnemers die buiten wilden wonen. Doel was (gemeenschappelijk) wonen en werken te combineren en te leven met respect voor mens en milieu. Er werden gemeenschappelijke ruimtes gerealiseerd, maar ieder kreeg ook een zelfstandige woonruimte. Nu wonen er veertien personen, waaronder enkele kinderen.

Het landbouwbedrijf wordt kleinschalig voortgezet in een plantaardige poot: hoogstam boomgaard, (ecologi-

sche) voederwinning, (moes)tuinen, een kas, een goed water(sloot)beheer en een dierlijke poot: paarden en schapen, hout- en steenwallen voor insecten en vogels, en vispaaiplaats.

Een groot trappenhuis in het hart van de stolp geeft toegang tot de acht appartementen van 80-115 m² waarmee de stolp tot in de nok is gevuld. Elk appartement bestaat uit een grote woonruimte met open keuken, dakramen in de kap en een meestal halfopen slaapruijnte. Op de begane grond zijn drie gemeenschappelijk ruimtes waaronder de keuken aan het achtererf, en de eetkamer in de dars daarnaast. Bij de totstandkoming van de vereniging is uitvoerig juridisch en organisatorisch advies ingewonnen over het kopen en bewonen van gemeenschappelijk eigendom. Alle leden zagen het belang in van een goede regeling vooraf. Er werd immers

één hypotheek afgesloten, en er was één adres, omdat meervoudige bewoning niet officieel kon zijn. Woonruimte maken in de bijgebouwen was (en is) evenmin toegestaan. Verder werden adviezen gevraagd over de tuin en de inrichting van het erf.

Juryoordeel

De bijzondere woonvorm van De Nieuwe Proef is in de ogen van de jury heel interessant. In de toekomst zal daar zeker meer animo voor zijn. De vanzelfsprekende manier waarop gemeenschappelijk wordt gewoond is sympathiek, net als de ecologische benadering van het bijbehorende land.

Een grote kwaliteit van De Nieuwe Proef is de informaliteit van het erf. Dezelfde informaliteit die hier zo goed werkt, is in de stolp zelf minder geslaagd. Bij de verbouw is niet uitgegaan van de karakteristieke indeling van de stolp zelf, maar is prioriteit gegeven aan de ruimtebehoefte van de bewoners. Zij hebben ieder een fraaie en bruikbare woonruimte, met daarin steeds een klein onderdeel van de - gefragmenteerd geraakte - gebintconstructie.

Nominatie

Dagobert Bergmans en Maud Aarts De Buitenwerkplaats Starnmeerdijk 6, Starnmeer

Dagobert Bergmans en Maud Aarts kochten in 2005 een sobere stolpboerderij met een dubbel vierkant in de Starnmeerpolder. Het gebouw was door brand beschadigd en had een gat in het dak. Ze maakten een plan om de stolp te herbouwen als 'buitenwerkplaats', waar ze huiselijke en betaalbare werkruimten aanbieden. De dubbele stolp werd feitelijk herbouwd op een bestaand erf met bijgebouwen. De Buitenwerkplaats beschikt over losse werkplekken, vergaderruimten en werkplaatsen met machines voor hout en staal, die gehuurd kunnen worden voor de duur van een project. Ook bieden ze overnachtingen en een *artist-in-residence* programma.

De symbiose tussen de gebouwen en het landschap was voor de nieuwe eigenaren een belangrijk uitgangspunt. Een overhoeks panoramaraam met horizontale houten delen geeft

een fenomenaal uitzicht op het landschap. Dagobert en Maud prefereerden één stoere ingreep in de kap. Horizontale vaste houten delen aan de buitenzijde zorgen voor schaduw op het glas, zodat ook vanuit het weiland de kap zich als één vlak toont. Ze hebben een vloer in de dubbele vierkant gelegd. Daarop is één grote ruimte met zicht op de hele kap. Daaronder is een heel aantal kleinere werkruimtes gemaakt, en een grote keuken. Op het terrein wordt afvalwater gefilterd, er wordt gebruik gemaakt van warmte-koudeopslag en van warmteterugwinning bij ventilatie.

Juryoordeel

De jury viel als een blok voor het interessante programma dat Dagobert Bergmans en Maud Aarts in hun stolp realiseren. De functie van 'buitenwerkplaats' is interessant omdat in de gemeenschappelijke ruimten binnen en buiten de stolp allerlei kruisbestuivingen mogelijk zijn. Een dergelijk gebruik heeft zeker toekomstwaarde. Bovendien zijn hier duidelijke ruimtelijke keuzes gemaakt, die anders zijn dan bij de meeste stolpen. De verdiepingsvloer in het vierkant laat de ruimte tot in de kap geheel open. De jury vond dit een geslaagde manier om met de indeling van de stolp om te gaan.

Ook over de grote ingreep in het dak is de jury positief, omdat het overhoekse panoramaraam zowel van binnen naar buiten gezien als van buiten naar binnen goed werkt. Dit kan een voorbeeld zijn voor andere stolpen.

De architectonische uitwerking en de detaillering blijven achter bij het niveau van het gebruik. De jury mist hier het vakmanschap dat zo hoort bij een stolpboerderij.

Alle inzendingen

Intermaris, Zorgboerderij en Rundveemuseum Aat Grootes | Schoolstraat 43, 1719 AT Aartswoud
i.s.m. Sander Douma architecten

De stolp is een rijksmonument.

“Intermaris vindt het, als maatschappelijke organisatie, belangrijk dat ook doelgroepen die niet zo gemakkelijk toegang krijgen tot de woningmarkt, een eigen thuis krijgen. Dit project voldoet aan deze doelstelling. Draagvlak, samenwerking en geduld, dat zijn de kernwoorden waardoor dit project zo geslaagd is! In de gemeenschap Aartswoud bestond veel enthousiasme voor het project. Dit zorgde voor draagvlak bij de gemeente. Iedereen was bereid mee te denken en mee te helpen.”

Henk en Alie Schenk-Kooiman | Schoolweg 3, 1619 AL Andijk
i.s.m. Bouwkundig ontwerp- en tekenbureau KONING BV

“Met de mogelijkheden die we hadden in het verleden en ook nu, proberen we alles in ere te houden en op een zo verantwoord mogelijke wijze te ‘laten’ restaureren wat nodig is. Altijd spannend om in zo’n oud huis te wonen en af en toe iets te vinden waarvan we geen weet hadden, zoals de beschilderde vloer.”

EERVOLLE VERMELDING

Vivian en Erik Euwe | Dorpsstraat 48, 1566 AL Assendelft

De stolp is een provinciaal monument.

“Wij hebben van onze verbouwing geleerd dat we wat te wensen over moeten houden, niet alles in een keer kunnen realiseren vanwege de kosten. Op het moment dat wij ons dat realiseerden en het accepteerden dienden de alternatieven, in de vorm van creatieve oplossingen voor de praktische problemen die er op dat moment nog waren zich vanzelf aan.”

Ben en Nancy Vreeburg | Jacobshoeve, Bleumerweg 49, 1901 MJ Bakkum

“De ruim opgezette woning in en om het vierkant beantwoordt aan alle eisen van deze tijd. In het voorhuis zijn, met behoud van zo veel mogelijk jaren-30 details, twee B&B kamers met badkamer en een kookstudio / vergaderlocatie gerealiseerd. Mede doordat het ontwerp en de uitvoering in één hand lagen, werden alle hindernissen die toch ontstonden zeer snel en vakkundig opgelost. Vooral de korte lijnen tussen architect, aannemer en opdrachtgever bleken waardevol en vooral kostenbesparend.”

Olga en Rik de Leeuw | Dorpsstraat 601, 1566 EA Assendelft

De stolp is een gemeentelijk monument.

“Het project is volgens plan uitgevoerd. Het doel om weer te gaan wonen in de boerderij is gehaald. Sinds augustus van dit jaar wonen wij, na 10 jaar in de keet achter op het erf, weer in de boerderij! Wij hebben (bijna) alles zelf gedaan, waardoor de kosten beheersbaar zijn gebleven. De boerderij was niet meer geschikt voor agrarisch gebruik. Die heeft nu een woon/kantoorfunctie. De nu goed gefundeerde boerderij (85 nieuwe heipalen) is tegelijkertijd voorzien van het comfort van deze tijd. Bouwen moet wel je hobby zijn, anders duurt bouwen in eigen beheer te lang.”

Marja de Wit | Maartje Cornelis Hoeve, Heerenweg 21, 1768 BD Barsingerhorn

De stolp is een provinciaal monument.

“Mede dankzij de provincie Noord-Holland was het voor ons financieel haalbaar. Subsidie heeft voor ons veel extra's mogelijk gemaakt, zoals het restaureren van al het tegelwerk in de schouwkamers met veel bijzonder 17e en 18e tegelwerk. We zijn een officiële trouwlocatie, hebben een B&B en een muziekkamer voor het organiseren van huisconcerten. Verruiming van de regels zal noodzakelijk zijn, willen we ervoor zorgen dat de stolp blijft bestaan. De handen ineen slaan en doelen bereiken is waar het om gaat.”

EERVOLLE VERMELDING

Wim Admiraal en Ria Heida | Beets 86, 1475 JG Beets
i.s.m. F.D. ten Hallers

De stolph is een rijksmonument.

“Hoofd en hand werkten samen bij het herstellen van deze rijksmonumentale stolph, waar de geschiedenis nog voelbaar is. De aanpak lijkt wel wat op die van *slow food cooking*: een langzaam ontwikkelingsproces op basis van oorspronkelijke materialen van zo'n twintig jaar. Het leven in een stolph is ook een *life style*.”

Agnes Grond en Jan Petit; Lidie en Job Cohen | Zuidijk 38, 1483 MA De Rijp
i.s.m. Bastiaan Jongerius Architecten

“Doel was de stolph geschikt te maken voor de bewoning van de twee families, de begane grond geschikt te maken voor mindervalide gebruik en tegelijkertijd het herstellen van de ruimtelijke, constructieve en functionele structuur.”

Hans Iwema, Iwema Bouw | De Starre Kroon, Grote Sloot 73, 1754 JB Burgerbrug

De stolph is een provinciaal monument.

“Mijn stolph heeft een 2,5 vierkant en een topgevel met darsdeuren in het midden. Dit is voor een stolphboerderij vrij uitzonderlijk. De Starre Kroon uit 1797 heb ik eigenhandig herbouwd en heden-daags gemaakt (isolatie, warmtepomp, licht). In 2006 kwam de herbouw gereed. Mijn bedrijf Iwema Bouw (we zijn nu met zijn 10 man) is hierin gevestigd.”

Maurits en Donja de Boer | De Stadsboerderij, Handvastwater 10, 1601 PR Enkhuizen
i.s.m. TPAHG architecten

De stolph is een rijksmonument.

“De boerderij was in 2002 nog een echte boerderij, de eigenaar was ongeveer een half jaar daarvoor gestopt met zijn boerenbedrijf. Dit hield voor ons in dat we te maken kregen met herbestemming van het perceel, namelijk van agrarisch naar een woonbestemming. Bronvernietiging dus, dit had weer het nare gevolg dat we niet in aanmerking kwamen voor subsidie via het rijk. We hebben uiteindelijk wel 3 100.000 van de gemeente kunnen lenen. We hebben erg veel geduld en doorzettingsvermogen gehad om dit project te realiseren.”

Tammo Meedendorp en Ank Meereboer | Heereweg 237, 1873 GA Groet
i.s.m. Bastiaan Jongerius Architecten

De stolp is een rijksmonument.

“Een belangrijke doelstelling van de verbouwing was om de oorspronkelijke structuur van anderhalf vierkant en de ruimtelijke ervaring van het geheel, inclusief de kap, te doen herstellen en de oorspronkelijke structuur weer ervaarbaar te maken. Binnen de stolp zijn twee volledige woningen en een kangoeroe woning gerealiseerd.”

Leen en Gerda Boerkoel | De Fryhof, Meerdijk 5, 1843 KB Grootchermer

“Voor de stolpboerderij en het erf is het aanzicht veel opener en weidser geworden, het terrein is op een mooie wijze geïntegreerd in het omringende landschap. Door de inpandige verbouwing is het omringende landschap volledig intact gebleven. In samenwerking met Landschap Noord-Holland worden op het erf borders aangelegd die de wilde bijen zullen gaan aantrekken. Het respecteren van de stolp en z'n vormen is best moeilijk. We hebben geprobeerd tijdens het ontwerp en de bouw, comfort (voor de gasten) en karakter (stolp) te combineren. Een volgende verbouwing zouden we op dezelfde manier aanpakken.”

Stichting Hervormd Weeshuis Grootebroek | Zesstedenweg 159, 1613 JC Grootebroek
i.s.m. TPAHG architecten

De stolp is een rijksmonument.

De stolp is een rijksmonument.

“Een geweldige samenwerking tussen eigenaar, huurder, gemeente, architect, monumentenzorg, aannemer en hovenier heeft dit project tot een succes gemaakt. Belangrijk is meteen bij aanvang een tijdsplanning te maken en vanaf het begin te zorgen voor een goede overlegstructuur met alle betrokken partijen. Schakel partijen in die ervaring hebben met verbouw en restauratie van monumentale boerderijen.”

Paul en Laura Bijvoet | Energiestolp, Middenweg 1, 1703 RA Heerhugowaard

De stolp heeft een dubbel vierkant.

“Ons project kan als voorbeeld dienen aan ieder adres, een voorbeeld voor onze samenleving dat een woonhuis of bedrijfspand zonder aardgas en zonder grijze stroom goed haalbaar is, en ook financieel interessanter is dan fossiele brandstof energie.”

Christian Roukema | Gouwe 39, 1718 LK Hoogwoud
i.s.m. Van der Schoot Architecten

“De stolp stond er vervallen bij. De doorslaggevende factoren voor deze herbestemming waren de uitgestrekte ruimte, de oude karakteristieke houten gebinten en de grote vierkante ruimten. De mogelijkheden om onze persoonlijke wensen te combineren met de charme van een authentiek cultureel gebouw.”

WINNAAR

Irma Stroet en John Kunis | Koningspade 23, 1718 MN Hoogwoud
i.s.m. Architectenburo Cornelis de Jong

De stolp is een rijksmonument.

“De kunst was om dit rijksmonument te verbouwen met behoud van de unieke elementen en vooral van de authentieke sfeer van de woning en het erf. Het vergunningstraject duurde een jaar. We kregen te maken met de gemeente (bouwvergunning), provincie (wijzigen bestemming van agrarisch naar wonen), RCE (restauratievergunning), Nationaal Restauratiefonds (financiering)/belastingdienst). De stolp biedt voldoende ruimte voor privé- en bedrijfsruimte.”

Jan en Angela Mooij | Herenweg 46, 1718 AG Hoogwoud
i.s.m. Klaas Ursem architecten

“We hebben geleerd dat je zelf de kwaliteit van de woning bewaakt. Als jij de lat hoog legt, doen de uitvoerders dat ook. Anders waren er zeker dingen minder kwalitatief opgelost. Het resultaat is een huis en boerderij met daarin moderne technieken (domotica, wtw-installatie, airco en zeer professionele serverruimte), werk- en leefomstandigheden met daarbij de sfeer van vroeger. Zo blijft dit erfgoed behouden en kan men er dagelijks van genieten.”

Marga Duijinker | Gemeenelandsweg 46, 1777 NN Hippolytushoef

“We besloten tot herbouw met zoveel mogelijk hergebruik van materialen, met herstel van het oorspronkelijke profiel van de stolp en behoud van de gevelindeling in het zicht (voor- en zijanten). We hadden ons eigen programma van eisen met betrekking tot indeling, materiaalgebruik, energievoorzieningen (3) en milieumaatregelen. Voor de energievoorziening (3) zijn buiten het zicht op de schuur panelen geplaatst van een zonneboiler en panelen voor elektriciteitsopwekking, het geheel volgens de meest recente opvatting, gekoppeld aan in pandige installaties.”

Philine van der Vegte | Moed en vertrouwen, Hoogedijk 40, 1145 PP Katwoude

“Ons doel was om de stolp zoveel mogelijk in zijn oorspronkelijke waarde te laten. Tussen ‘een boerderij tot woonhuis maken’ en ‘wonen op een boerderij’ hebben we resoluut voor het laatste gekozen. We zetten de agrarische activiteiten kleinschalig voort en eten uit de nieuw aangelegde moestuin, de hoogstamboomgaard en van eigen lam en varken.”

**Wooncompagnie | Janusz Korczak Huis, Middenweg 190, 1462 HM Middenbeemster
i.s.m. Architectenburo Cornelis de Jong**

De stolp is een rijksmonument.

“De monumentale boerderij, nu het Janusz Korczak Huis geheten, biedt plaats aan zes vaste bewoners. Tevens zijn er zes logeerplekken beschikbaar voor jonge mensen. Daarnaast zijn er op het terrein ook twee dagbestedingsprojecten, te weten een onderhoudswerkplaats en een hoogstamboomgaard.”

**Frans Faber, RoosRoos Uitgevers | Kantoorboerderij, Zuideinde 17B, 1121 CJ Landsmeer
i.s.m. Rietvink Architecten**

“De Kantoorboerderij is aan de buitenkant een moderne kopie van de oorspronkelijke boerderij die er stond. De gemeente Landsmeer had beslist dat nieuwbouw was toegestaan, maar dat de contouren van de oude panden volledig behouden moesten blijven. Ondanks de nieuwbouw zijn veel oorspronkelijke details bewaard, zoals de originele houten balken en pilaren en de stalvensters.”

Wooncompagnie | Noordschermerdijk 5a, 1842 EL Oterleek

“Sander Douma Architecten en FARO Architecten maakten in opdracht van woningcorporatie Wooncompagnie een ontwerp om dit boerenbedrijf te transformeren naar een landelijke woonvorm. De karakteristieke Noord-Hollandse stolpboerderij werd gereconstrueerd door Sander Douma Architecten. FARO Architecten ontwierp woningen, als schuurachtige volumes op het erf. Het nieuwe boerenerf biedt nu huisvesting aan mensen met dementie voor Stichting WarmThuis.”

Jeanette Koedijk | Het Zeegebuurte, Burghornerweg 2B, 1742 HA Schagen

“De stolp had een agrarische bestemming en is een gemeentelijk monument. De gemeente Schagen heeft erg goed meegewerkt om de bestemming te wijzigen en daarna een splitsingsvergunning af te geven. De monumentencommissie vormde de grootste hindernis die we tegenkwamen tijdens de bouwaanvraag. Hun opstelling gaf ons het gevoel ‘waar zijn we aan begonnen’. Uiteindelijk heeft mijn man toen aan een lid uit de commissie gevraagd om een schets te maken van zijn ideeën. Deze is de basis geweest voor wat er nu staat.”

NOMINATIE

**Woon-werkvereniging De Nieuwe Proef | Wogmeer 105, 1643 NH Spierdijk
i.s.m. Architectenburo Cornelis de Jong**

“In de stolp zijn acht woonruimtes gerealiseerd met daarbij een drietal gemeenschappelijke ruimtes. Voor zowel het wonen als het werkdeel geldt dat er vanuit een duurzaamheidsperspectief wordt gehandeld. Een tweede uitgangspunt is de cultuurhistorie: verder bouwen op een verleden betekent met respect dat wat er is verder gebruiken en ontwikkelen. Het behoud van cultuurhistorische elementen kreeg bij de verbouw van o.a. de stolp hoge prioriteit.”

**Jelgersma van der Hoop Stichting | De Wilcahoeve, Molenweg 12, Schoorl
i.s.m. Hoope Architecten**

“De stolpboerderij met een enkel vierkant is verbouwd tot twee appartementen. Door het toevoegen van een eigentijds zinken volume ontstaan gelijke appartementen qua oppervlakte en kwaliteiten. Het karakter van de stolp is gerespecteerd. De gehele constructie van het vierkant met staanders, balken, liggers en schoren is in het zicht gebleven. Door het realiseren van een glasstrook in de kap wordt in beide woningen een spannend lichtspel gecreëerd.”

NOMINATIE

**Maud Aarts en Dagobert Bergmans | De Buitenwerkplaats, Starnmeerdijk 6, 1488 AG Starnmeer
i.s.m. Dagobert Bergmans en Nico Handgraaf**

De stolp heeft een dubbel vierkant.

“De symbiose tussen de gebouwen en het landschap is voor ons een belangrijk uitgangspunt. De kavel is niet langer goed leesbaar als een boerenbedrijf. Om te voorkomen dat het dakvlak doorzeefd wordt met dakramen is er gekozen voor één stoere ingreep aan de zuid-westzijde van de stolp die daglicht in de kap brengt. Hier is een enorm overhoeks raam gemaakt, onzichtbaar vanaf de openbare weg maar met een geweldig uitzicht op het landschap.”

Grace en Pieter van Druten | Dorpsweg 65, 1676 GC Twisk
i.s.m. G. Hartog Architect

De stolp is een rijksmonument.

“De boerderij van het kop-romp type bestaat uit een woonhuis en een schuur. Het woonhuis en de daarachter gelegen schuur zijn op een zeer zorgvuldige manier gerestaureerd. De schuur is ingrijpend gewijzigd qua indeling. Het bijzondere behang in de hal en de kamers van het voorhuis is voorbeeldig gerestaureerd.”

Chris Winter en Truus Postma | Meldijk 34, 1911 BB Uitgeest

“Uit mijn jeugd herinner ik mij hoe de kap van de langhuisstolp bij iedere stormvraag kraakte. Hoe lichtbundels door zwevende stofdeeltjes zichtbaar werden als de zon door de stal scheen. De lekkere geur van het hooi waarin je zo fijn kon spelen. Hoe koeien soms kreunden als ze iets teveel gegeten hadden. Hoe hun staarten met lijntjes met de zolderbalken waren verbonden. Hoe op het erf de volle vijzelberg stond en de vlier- en braamstruiken en kastanjabomen hun plek hadden. Toen al voelde ik de liefde voor de boerderij waarop mijn open en mijn vader hebben geboerd. Die liefde is nooit meer opgehouden.”

Bert Albrink en Sjoerd Enthoven | De Bisschop, Uitgeesterweg 27, 1911 NK Uitgeest
i.s.m. Architectenbureau Cornelis de Jong

De stolp is een rijksmonument.

“Gezien de hoog oplopende onderhoudskosten van de stolp is het de wens van de huidige bewoners de stolp op te delen in drie wooneenheden. Daarbij is de oorspronkelijke indeling en constructie zoveel mogelijk gehandhaafd en gerespecteerd, waarbij rekening is gehouden met monumentale en karakteristieke onderdelen.”

Familie Bakker en Familie Van Ingen | Het Veerhuys, Busch en Dam 19, 1911 MS Uitgeest
i.s.m. Bureau Huibers

De stolp is een gemeentelijk monument.

“De ouderlijke langhuisstolp is omgevormd tot twee hedendaagse woonverblijven. De ruime vertrekken met karakter zijn een droom die voor de families is uitgekomen. Naast de enorme veranderingen zijn er nog veel originele details bewaard gebleven, die de emotionele waarde van de stolp intact houden. Ook het erf draagt hier aan bij. Het erf moet nog verder ingericht worden, maar zal zijn openheid blijven behouden richting het uitgestrekte landschap.”

Pim Hoebe | Kamperweg 5, 1735 ED 't Veld
i.s.m. PimHoebeBouw

“De boerderij is eerst helemaal gestript aan de binnenkant. Vervolgens is er een nieuw houten vierkant in gezet. De verdiepingvloer boven de aanbouw rust deels op een staalconstructie. De muren zijn een voor een vervangen en ook alle kozijnen, wel weer op de plaats waar ze zaten. Het aanbouwtje is kleiner geworden en gepotdekseld. Vorig jaar is het asbest golfplaten dak vervangen door een pannendak. Aan de voorkant is een klokgevel gemaakt. Dus eigenlijk is alles vernieuwd.”

KDV De Keet, Paul de Betuë | Langereis 14, 1731 MD Winkel
i.s.m. Nico Dekker ontwerp & bouwkunde

“Ons project kan als voorbeeld dienen voor andere ondernemers omdat we hebben laten zien dat het goed is om buiten de kaders te denken. Niet altijd mee gaan in een trend die wordt bedacht door mensen ergens op kantoor, maar blijven luisteren naar wat je doelgroep wil en je eigen visie volgen. Het project is financieel veel hoger uitgekomen dan begroot. Dat had twee oorzaken: het pand was bouwkundig in nog slechtere staat dan we verwacht hadden. Daarnaast hebben verschillende procedures omtrent de bestemmingsplanwijziging veel extra tijd en geld gekost.”

Esther van Tartwijk en Huub van der Ham | Martha Hoeve, Dr. Nuijensstraat 63, 1617 KB Westwoud

De stolp is een rijksmonument.

“Wij proberen met behulp van zoveel mogelijk oude/tweedehands materialen de authentiek sfeer in de boerderij terug te brengen en de structuur van het gebouw zoveel mogelijk in het zicht te laten. Het oude woongedeelte van de boerderij en het vierkant zijn er volledig uitgesloopt en alle sporen van een jaren zestig verbouwing zijn nu verdwenen. De boerderij is volledig onderheid en van een betonnen vloer voorzien. Waar nog oude details waren, zijn deze bewaard (oude pronkkamer).”

Stolpen te koop

Tijdens de *Open Stolpendag* op 5 oktober 2013 waren 57 te koop staande stolpen te bezichtigen. In 47 plaatsen openden grote en kleine, oude en nieuwe, eenvoudige en luxueuze stolpen hun deuren; samen geven ze een mooie dwarsdoorsnede van het huidige stolpenbestand.

Verreweg de meeste (52 van de 57) te koop staande stolpen zijn al voor een niet-agrarische functie verbouwd, meestal tot woon- en/of werkruimte. Slechts vijf hebben grotendeels nog de oorspronkelijke indeling. De te koop staande stolpen hebben gemiddeld acht kamers, met een gemiddeld woonoppervlak van bijna 300 m². Sommige stolpen zijn eenvoudig verbouwd; andere rondt luxueus, met marmeren vloeren, designbadkamers en een zwembad. Een aantal heeft een uitgesproken 'oud-hollandse' inrichting, die niet iedereen zal bevallen. Deze stolpen lijken lastiger te verkopen dan meer neutrale; twee ervan waren al € 150.000 of meer in prijs gezakt.

De gemiddelde vraagprijs van de verbouwde stolpen is ongeveer € 715.000. Stolpen die nog niet of op eenvoudige wijze zijn verbouwd kosten rond € 400.000. De zes duurste moeten tussen € 1.250.000 en € 1.750.000 opbrengen. Vijf van de zes liggen niet ver van Amsterdam en Alkmaar, namelijk in Westbeemster, Uitgeest, Bergen, Schoorl en Monnickendam. De zesde staat op Texel, dichtbij het strand.

Drie van de stolpen zijn geheel nieuw opgebouwd, hebben gemiddeld 400 m² vloeroppervlak per stolp en zijn van alle comfort voorzien. De stolp in Westbeemster heeft een *guesthouse*, een *greenhouse* en een buitenzwembad, de stolp in Uitgeest een in pandig appartement, en die in Schoorl paardenstallingen in een bijgebouw.

Een hoge vraagprijs wordt dus bepaald door locatie, grootte, comfort, goede bouwkundige staat met weinig te verwachten onderhoud (nieuwbouw) en door mogelijkheden voor verhuur en ander gebruik. Ook in de beschrijving van stolpen met een lagere vraagprijs worden recreatiewoningen, gastenverblijven en andere 'bruikbare bijgebouwen' steeds met nadruk genoemd.

Een stolp biedt dus veel mogelijkheden, maar de kosten zijn hoog. Volgens een in agrarische objecten gespecialiseerde makelaardij is een stolpboerderij eigenlijk alleen te financieren bij meerdere functies of dubbele bewoning. Niet alleen vanwege de aankoopprijs, maar ook door de hoge kosten van onderhoud en energieverbruik daarna.

Hoe verbouw je een stolp?

Aanbevelingen voor toekomstige stolpverbouwers

De Stolpenprijs en de bevindingen van de jury bieden inspiratie vanuit de praktijk

Tip 1 Leer je stolp kennen

Voor wie een stolp wil verbouwen is allereerst van belang om goed te begrijpen hoe de bouwkundige structuur in elkaar zit. Het standaardmodel voor de stolp is in de loop der tijd als vanzelf ontstaan. Het vierkant ligt als hoofddraagconstructie in het hart van het gebouw. Het bestaat uit vier zware houten stijlen met geschoorde houten liggers erover, waarbinnen het hooi werd opgeslagen. Eromheen liggen de stallen, de woonvertrekken en de 'dars', werkruimte en bergplaats voor karren en machines. Alle ruimtes zijn compact samengevat onder een piramidevormige kap. De stolp is een schoolvoorbeeld van de klassieke eenheid van functie, constructie en vorm.¹

Binnen dit schema zijn veel varianten ontstaan. De Westfriese stolp heeft een uitgebouwd voorend en darsdeuren naar de weg, de Noord-Hollandse stolp heeft de deuren in de achtergevel, naar het bijbehorende land gekeerd. Als de boer vermogend werd kon de stolp worden uitgebreid tot twee (of zelfs drie) vierkanten. In het zuiden van de provincie ligt een langgerekt woongedeelte vóór het vierkant: de langhuisstolp. Het vierkant en de grote gesloten kap vormen samen de spil in dit verhaal. Het vierkant bleef vrijwel altijd staan terwijl wanden of muren, die geen dragende functie hadden, konden worden vernieuwd.

Elke stolp heeft ook een eigen verhaal over het gebruik, de manier van leven van vroegere bewoners en over wat daarvan nog te zien is. Sommige inzenders zijn daar uitgebreid naar op zoek gegaan. Voor Irma Stroet en John Kunis in Hoogwoud is het afleesbaar houden van dat verhaal uitgangspunt geweest bij de verbouw van hun stolp.

¹ Zie: Brandts Buys, L., *De landelijke bouwkunst in Hollands Noorderkwartier*, SHBO Arnhem, 1974; Schilstra, J.J. en L. Brandts Buys, *De stolp te kijk, toen, nu en straks*, Stichting uitgeverij Noord-Holland en Boerderijstichting Noord-Holland, 2004; *Bouwen aan boerderijen, Ideeënboek voor herstel en vernieuwing van oude boerderijen*, Zutphen 2003.

Tip 2 Geef het landschap een toekomst

Een belangrijke kwaliteit van het Nederlandse landschap is altijd de bedrijvigheid geweest. Hergebruik van een stolp kan een impuls geven aan het gebruik van land en erf. Bij het Rundveemuseum in Aartswoud grazen sinds de herbestemming de koeien weer op het ouderwetse 'kadetjesland'.

Marga Duijnker zag het behoud van haar als 'schuur' bestemde stolp in Hippolytushoef mede als mogelijkheid om ruim 2,5 ha. niet geëgaliseerd weiland, met mooie greppeltjes, in stand te houden. Op het land van Woon-werkvereniging De Nieuwe Proef in Spierdijk staan hun eigen paarden en schapen.

Ook voor De Buitenwerkplaats in Starnmeer is de symbiose tussen de gebouwen en het landschap een belangrijk uitgangspunt. Een boomgaard en een moes- en bessentuin zijn aangelegd en bij diverse (kunst)projecten wordt de buitenruimte betrokken. Soms gaat het land naar de buurman en wordt aan het erf weinig veranderd.

Land behorend bij herbouwde stolp, Hippolytushoef

Het erf gaat over in het landschap, Spierdijk

Erf en landschap, Starnmeer

Tip 3 Hou het erf levend

Inrichting en gebruik van het erf verdienen bijzondere aandacht. In het Janusz Korczakhuis in Middenbeemster zijn voor de bewoners, mensen met een beperking, op het erf dagbestedingsprojecten gerealiseerd: een onderhoudswerkplaats en een hoogstamboomgaard. De combinatie van zorgboerderij en Rundveemuseum levert in Aartswoud niet alleen een gerestaureerde stolp op, maar ook een hersteld boerenerf dat door de bewoners wordt onderhouden. Bij zorgboerderijen snijdt het mes snijdt twee kanten. Een van de doelstellingen in Spierdijk is om de groene ruimte levend te houden en te verrijken. Biodiversiteit is hier richtinggevend geweest voor de tuin- en erfinrichting, bijvoorbeeld doordat er plas-drasplekken en een vispaaiplaats zijn aangelegd. De kassen leveren fruit voor eigen gebruik. In Oterleek zijn groepswoonings met een schuurachtig uiterlijk achter de stolp rond een nieuw (boeren)erf gelegd, dat hierdoor een nieuwe, eigen dynamiek heeft gekregen. Veel opdrachtgevers hebben een (moes)tuin en een boomgaard aangelegd. Diverse inzenders hebben deskundige adviezen ingewonnen alvorens een plan te maken voor hun erf. Zo is de Pomologische Vereniging door een aantal opdrachtgevers om advies gevraagd bij het aanleggen van boomgaarden met oude rassen, en Landschap Noord-Holland bij het maken van borders om bijen aan te trekken.

Kassen, Spierdijk

Het nieuwe achtererf van De Hulst, Oterleek, met tuinen en boomgaard eromheen

Moestuin, Beets

Tip 4 Neem de stolp als uitgangspunt

Neem bij het maken van plannen voor hergebruik de stolp zelf als uitgangspunt. Pas je wensen aan bij wat de stolp je biedt en niet andersom. Niet iedere functie is even geschikt.

Met de ruimtelijke mogelijkheden van de stolp kan op verschillende manieren worden omgegaan. Zo kan je het vierkant opvullen, maar ook leeg laten. Bij sommige inzendingen is er in het vierkant een vloer gelegd en zijn daarboven kap en vierkant open gelaten. Anderen hebben van het vierkant een vide gemaakt met een omloop rondom. De vide kan groot en open zijn, maar ook net groot genoeg voor een trap. De manier waarop met het vierkant wordt omgegaan is bepalend voor het gevoel van ruimtelijkheid binnen de stolp.

In De Schuilhoeve in Grootebroek is door TPAHG architecten op een inventieve manier met de ruimte omgegaan. In het vierkant is op hoge poten een gymzaal gezet, van waaruit de hoge kap te zien is. Bij tenminste vijf van de 33 inzendingen is een eerdere verbouwing, waarbij tussenwanden waren aangebracht, weer ongedaan gemaakt.

Bewoners van de stolp in De Rijp en architect Bastiaan Jongerius streefden er naar de ruimtelijkheid weer terug te brengen en het vierkant erfahrbaar te maken. De trap werd verplaatst en tussenwanden zijn semi-transparant uitgevoerd. Zo is de logica van de stolp weer inzichtelijk gemaakt. De eigenaar van het kinderdagverblijf in Winkel beschrijft hoe zijn stolp 'werd verlost van een oude overall en gehesen in een galajurk.'

Trappenhuis is verplaatst naar het vierkant, De Rijp

Kinderen spelen in het vierkant, Winkel

Vierkant, vroegere stallen en dars vormen één grote ruimte, Assendelft

Dwarsdoorsnede Grootebroek

Tip 5 Wees inventief met licht

Wonen kan als functie op gespannen voet staan met de karakteristieken van de stolp. Voor wonen is vaak extra daglicht nodig en dus komen er lichtopeningen in de grote gesloten kap: meestal dakramen plat in het dakvlak, soms dakkapellen of een loggia.

De meeste inzenders zijn zich er van bewust dat het maken van veel dakramen in de piramidale kap niet goed samengaat met het stoere stolpkarakter. Zeker vijf inzenders gaven er de voorkeur aan één grote lichtopening in het dak te maken. Een dergelijk 'groot gebaar' kan goed werken om véél daglicht binnen te halen en tegelijkertijd het robuuste karakter van het piramidedak te respecteren. Vrijwel altijd wordt het kozijn van de darsdeuren ingevuld met glas, waardoor een grote hoeveelheid licht naar binnen valt en soms wordt een deel van de stalramen door grotere vensters vervangen. In Katwoude kreeg de top van de aangebouwde 'staart' een glazen invulling, waardoor de stalramen intact konden blijven. De jury constateert dat het doen van een of twee grote ingrepen vaak beter werkt dan heel veel kleine.

Een grote lichtopening in het dak, Starnmeer

Grote glazen invulling in de geveltop, Katwoude

Langgerekte dakkapel en raam in top toegevoegd, Grootebroek

Tip 6 Gebruik slimme oplossingen voor energie en duurzaamheid

Bij alle recent verbouwde inzendingen is veel aandacht besteed aan terugdringen van het energie-verbruik. Door goede isolatie, en door verwarming op bijvoorbeeld zonne-energie, aardwarmte, warmte-koude-opslag of terugwinning van warmte bij ventilatie.

Zo is de Energiestolp uit Heerhugowaard - voortvloeiend uit het bedrijf van de eigenaar - energie-neutraal gemaakt op basis van duurzame energie uit houtafval en zonnewarmte. De zonnepanelen op het dak refereren aan de voor stolpen karakteristieke 'spiegel', helaas in een asymmetrische vorm. Opvallend veel inzenders creëerden verschillende temperatuurzones in de stolp. Sommige ruimtes zijn in de winter altijd warm, andere hebben 'halfklimaat', en zijn desgewenst te verwarmen. Andere ruimtes blijven onverwarmd, zoals de bijkeuken en delen van de zolder. In sommige stolpen is het vierkant bewust een ruimte om vooral in de zomer te gebruiken.

De familie De Boer in Enkhuizen heeft een beweegbaar plafond laten maken in de grote woonkamer in het vierkant. In de zomer staan de panelen open en in de winter gaan ze dicht, zonder dat de ruimtelijkheid verloren gaat.

De Buitenwerkplaats in Starnmeer en De Hulst in Oterleek zuiveren het afvalwater met een helofytenfilter op eigen terrein.

Heerhugowaard

Beweegbaar glazen plafond, Enkhuizen

Zonnepanelen op bijgebouw, Spierdijk

Tip 7 Koester karakteristieke details

Aandacht voor karakteristieke details levert een belangrijke bijdrage aan de sfeer van de stolp. Zeker veertien van de 33 ingezonden stolpen zijn beschermd monument, al is dat, merkwaardig genoeg, niet altijd in de tekst genoemd. Met name in monumenten zijn historische details bewaard gebleven. De familie Van Druten in Twisk heeft het monumentale voorhuis in oude staat teruggebracht waarbij het bijzondere behang is gerestaureerd. Het bedrijfsgedeelte hebben zij meer ingrijpend kunnen aanpassen ten behoeve van hun eigen woonwensen.

In de Maartje Cornelis Hoeve in Barsingerhorn, een provinciaal monument, konden bijzondere onderdelen als schouw en tegeltableaus worden gerestaureerd dankzij subsidie van de provincie. En in Andijk werd een bij toeval teruggevonden vloerbeschildering ook elders in het huis aangebracht.

Bedstee met 'optrekgereedschap',
Hoogwoud

Schouw met tegeltableaus,
Barsingerhorn

Beschilderde vloer, Andijk

Gerestaureerd beschilderd behang in de gang en plafond, Twisk

De vloer bij de schoorsteenmantel,
Beets

Tip 8 Neem de tijd

Het verbouwen van een stolp is een grote klus. Heel wat eigenaren hebben eerst de tijd genomen om hun stolp te leren kennen en een plan te maken om daarna te gaan verbouwen. Voor hen is hun stolp een levenswerk geworden. De familie De Leeuw in Assendelft woonde tien jaar in een keet op het erf. In Beets hebben Wim Admiraal en Ria Heida 20 jaar over hun verbouwing gedaan. Maar het loont de moeite: heel wat families wonen al generatieslang in de stolp. De Bisschop in Uitgeest is al aan de vijfde generatie toe!

Tip 9 Houd rekening met tegenvallers

Voor de aankoop en verbouw van een stolp is in de regel een forse investering nodig. Het is daarom van groot belang een goede financiële onderbouwing op te stellen en een reserveering te maken voor tegenvallers en onvoorziene uitgaven. Zeker als historische elementen moeten worden hersteld of teruggebracht vergt dit meer financiële middelen dan gewone bouwkosten. Veel inzenders wijzen er op dat het lastig is in te schatten wat je tijdens een verbouwing tegenkomt. Vooral bij meervoudige bewoning zoals De Nieuwe Proef in Spierdijk, moet ieders investering van tevoren goed worden geregeld. Op termijn brengt dat 'rust in de tent'.

Voor toekomstige waardevermeerdering zijn de ligging van de stolp, het gebouw zelf, maar zeker ook alternatieve gebruiksmogelijkheden van belang. Bovendien speelt een rol of het gebouw op deskundige wijze is verbouwd of gerestaureerd.

Erfinrichting, Assendelft

Voormalige koestal als praktijkruimte, Hoogwoud

Tip 10 Niet alleen 'doen' maar ook 'laten'

Opvallend veel van de inzenders hebben bepaalde ingrepen in de stolp niet gedaan, je kunt immers ook dingen 'laten'. Dat besluit komt niet voort vanuit conservatisme of gemakzucht, maar vanuit begrip voor de waarde van wat ze aantreffen. Irma Stroet en John Kunis in Hoogwoud hebben bijvoorbeeld de 'korte regel' alleen van meer licht voorzien en de mestgoot met planken dichtgezet. Een sfeervolle ruimte is het resultaat.

Bij de stolp met een eervolle vermelding van de familie Euwe uit Assendelft is het erf op een sobere, vanzelfsprekende manier ingericht met twee bandensporen van klinkertjes met een groepje bomen ernaast.

Colofon

Stolpenprijs 2013 bundelt de inzendingen van alle opdrachtgevers van verbouwde of herbestemde stolpboerderijen die hebben ingezonden voor de Stolpenprijs 2013. De Stolpenprijs 2013 is een prijs voor de beste verbouwing of herbestemming van een Noord-Hollandse stolpboerderij. Met deze prijs wil de provincie voorbeelden en aandacht genereren voor succesvolle herbestemmingen van dit kenmerkende Noord-Hollandse boerderijtype.

De Stolpenprijs 2013 werd, op verzoek van de provincie, georganiseerd door Architectuur Lokaal. De inzendingen zijn overgedragen aan De Boerderijstichting 'Vrienden van de Stomp' Noord-Holland, www.boerderijstichting.nl

Ontwerp en uitvoering trofee Stolpenprijs 2013 Waling Lopez

Tekst en beeld p. 28 tot en met p. 36 zijn afkomstig uit de inzendingen.

Teksten Marijke Beek, Beek & Kooiman Cultuurhistorie

Redactie en productie Architectuur Lokaal

Fotografie Inzenders p. 28 tot en met p. 36; Eva Kasbergen: omslag; p.10 r; p.13 rb; p.16; p.17; p.18; p.19 rb, ro, lo; p.21 lb, rb, ro; p.23; p.25; p.27; Nico van Suchtelen: p.10 l; p.12; p.13 lb, lo, ro; Jury: p.21 lo; p.29 lb; p.30 lb; p.31 lo; p.34 rb, ro; p.39 lo,ro; p.40; p.41 ro; p.42 lo,rb; p.43 ro; p.44 ro; p.45

Ontwerp CO3, Woltera Niemeijer

Druk EPS, Amsterdam

ISBN 978-94-91429-02-6
NUR 648

Deze publicatie is te bestellen via de provincie Noord-Holland of als pdf te downloaden via onderstaande websites.

www.noord-holland.nl

www.arch-lokaal.nl

ACCOUNTANTSKANTOOR ■ ADVOCATENKANTOOR ■ ANTIEKHANDEL ■ ARCHITECTENBUREAU ■
ASSURANTIEKANTOOR ■ ATELIER ■ **BED & BREAKFAST** ■ BEELDENTUIN/
GALERIE ■ BLOEMENWINKEL ■ BOERENGOLF ■ BOERENKAMERHOTEL ■ BOETIEK ■ CAFÉ-
RESTAURANT ■ CAFÉ-PARTYZAAL-RESTAURANT ■ CENTRUM VOOR TERMINALE ZORG ■
CONCERTZAAL ■ CULTUREEL CENTRUM ■ CULTUURHISTORISCH MUSEUM ■ DANCING-DISCO ■ DIEREN-
ARTSPRAKTIJK/KLINIEK ■ **GALERIE/ATELIER** ■ GARAGEBEDRIJF ■ GEMEENTEHUIS ■
HOTEL ■ HUID- EN VOETVERZORGING ■ JUWELIERSWINKEL ■ **KAASBOERDERIJ** ■ KAM-
PEERBOERDERIJ/CAMPING ■ KANTOOR ■ KAPSALON ■ KERK ■ KINDERBOERDERIJ ■
KINDERHUIS/KINDEROPVANG ■ MARIONETTENTHEATER ■ MASSAGESALON ■ **MUSEUM (NIET-
AGRARISCH)** ■ **MUSEUMBOERDERIJ** ■ NATUUREDUCATIECENTRUM ■ OPENBARE BIBLIO-
THEEK ■ PAARDENSTALLING ■ PAARDENMOTEL ■ **PENSION** ■ PENSIONVERPLEGING ■ POTTENBAKKERIJ ■
RECLAME-/ONTWERPSTUDIO ■ **RECREATIEBOERDERIJ** ■ **RESTAURANT** ■ RUNDVEE-
MUSEUM ■ **SCHOONHEIDSSALON** ■ SECRETARIAAT KANTOOR BOERDERIJENSTICHTING ■ STREEKMUSEUM
■ **TANDARTSPRAKTIJK** ■ **TIMMERWERKPLAATS** ■ VERKEERSMUSEUM ■ WERELDWINKEL
■ WINKEL DIVERS ■ **WOONBOERDERIJ**
■ **ZORGBOERDERIJ**

